

Universal Declaration of Human Rights - Dagbani

© 1996 - 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

ZAL'SHEŊA ƊAN KPAŊSIR' ZƆSIMDI NI NAŊGBAN YINI ANDUNIA TINGBANA SUNSUUNI

LAHABAL' TUULI

Ƴɛlimanli, beɓigu kam yi yɛn mali kɔre ni dariza zaŋ n chaŋ sal' mini o kpee sunsuuni faashee ka be che tab' boɓbu ni tab' muysubu yirun yirun. Din lan pahi, di bi tu ka boɓiyoli be be nimdi ni. Din nyaana, di bi lan tu ka zab choɣima ɗan ka alifaani gor be be sunsuuni. Ƴeltɔɣ' yoya lala n yi doysi nam toɓu, ka bebu koŋ tulaale. Sal-nim yi lihiri zem zal' sheŋa ɗan be litaafi ɗo ni ka zilsigu ni fabila nabigi m-maan pahi nabili be sunsuuni. Ashee toɣsigu ni shaawara ni be sheli, fabila ni yolitem ka ka di beni.

Din ni che ka fukumsi ni muysigu sayim zɔsimdi ka sokam ti zor' n bahiri o sol' la, di tuya ka ti nin kookali nin ti suhu ni, ka zal' sheŋa ɗankam be litaafi ɗo ni daalifaani tabili sokam. Zal' sheŋa din be litaafi ɗo ni lan nyela din toŋdi aminsi ni zɔsimdi ka bukaata kam maana.

Tingbana Naŋgan Yini Layingu sheli be ni boɓi yubɔlig' Yunaitid Neishins la nim zaa dihi nuu gbɔŋ ni ka dama be zaa yuya ni di kpaŋsi zal' sheŋa ɗan zaa nye ɗan kpaŋsir zɔsimdi ni toɣsigu tingbana sunsuuni. Binnaɗa Naa yiko puuni, paya bi gari doo, doo mi bi gari paya. Be zaa la yim. Ni dinzuɣu be boɗ' ni yɛda ni suhupiɛlli be ti sunsuuni, ka ti puha yooi tab' zuɣu, ka yɛlli kam ku nyan ti. Din ni kpaŋsi ka zal' sheŋa ɗan be litaafi ɗo ni maali sokam buchi, sokam maaɗi o nii n karim litaafi ɗo ka di kpe o tibili ni venyɛlinga.

Dinzugu, pumpɔŋɔ,

Jɛnɛral Aɛmbli Layingu ni di

ti sokam lahabali ka dama

ZAL' SHEŊA ƊAN BE LITAABI ƊO NI ƊO NYELA

ɗan ni nin tingbana ni sokam alifaani. Sokam, zaŋ n-ti tabli dunia-yili layingu balibu kam zaŋim zal' sheŋa ɗan be litaafi ɗo ni n-nin waazibu, ka bo daliri din ni che ka ɗa nin bayaana ni achiika: Wulinpuhili, Wulinluhili, Nudirigu, Nuzaa, ni luɣulikam. Amaa Zal' sheŋa be ni yu ni ti zaasa kpaŋsi maa n-dii mboŋɔ.

N-dam 1

Sal' la sala. Beɓig' be sokam sani, din pa la amii. Suhizobo be sokam sani; ka namboɣu beni. Suhubɔhibo mi bi lan koŋ yigunaadam kam sani. Dinzuɣu dimboŋɔ zaa wuhiya ka dama di tu kamaata ka ti zaa yu tab' hali ni ti puuni.

N-yi 2

Zaligu dinkam be litaafi ɗo ni nyela din maani yigunaadam bukaata zaŋ n chaŋ beɓigu polo. Zaligu bi ti soli ni so gahimmi o kpee. Gbampiɛlli ka soli ka o gahim Gbansabilli; doo di biehim paya; so mi di zaŋ o daadiini din par' o n zaŋ boɓi o taba, o yaa zuɣu. So mi di tehi ni o beɓig' bee o buni bee o doyim dahibarka bee o bilichiinsi zuɣu o mali yiko din zemdi o kpee bee n zaysir' o.

Din nyaɲa di ka soli ka so zem o kpee ni o tiŋ viɛl' zuɣu. Nun ya-nim nya suman-tali di pirim ni o ya nyaɣs' zuɣu n lihi zem ban na be Soomanji-tali waamaa dabtɪm ni.

N-ta 3

So di pirim o wɔyiritali zuɣu yɛli ni o tum tuun shɛli din gbarigir' bɛhig' ka zal' shɛɲa ɲan be kpe bi ti o yɛlli. Di veeni ka kookali be sokam sanimi ka faɔyili kani.

N-nahi 4

Zaligu bi lan n sayi ni so zaŋ o ygunaadam kpee niŋ o bilaa; dama dabtɪm daawabu gariya ka di bi pɔra. Dinzuɣu, taali n nyɛ li ni achiika ni nir' kɔhi dabili bee n da o.

N-nu 5

Zaligu bi lan sayi ni bɛ niŋ so alaka bee fukumsi biɛɣu din ka albarika di tooni ni di nyaɲa.

N-yobu 6

Zaŋ n chaŋ dunia-yili lɔɔ bee dunia-yili zaligu polo, soli kani ka bɛ tooi pii kaɣili ti so, ka pii dɔɣu n ti so. Baŋ veeni nudirigu maa ka veeni nuzaa gba.

N-yopɔin 7

Zaŋ n chaŋ zal' shɛɲa ɲan be kundi puuni, yɛlli din dir' tarima dir' bilchina. Sariya dol' la yɛlimanli, di bi doli ziri.

N-nii 8

Sariya dibu shee, Gbampiɛlli dini ka la di kɔ ka chɛ Gbansabilli dini; dama ti zaa la yigunaadam-nima.

N-wei 9

Zaligu bi sayi ni yɛlwums' chɔyima zuɣu bɛ niŋim nir' fukumsi, bee n kpɛh' o duu, bee n kar o o yaanim tiŋ' ni, o ba-nim tiŋ' ni ka di ka soli.

Pia 10

Zaligu maa lan wuhi ni solibeni ka nir ni bɔ soya n tahi o sariya bɛn ni di li luyushɛli ka zualinsi kani, bɛ yi di o sariya ka di bi tiyi o nini.

Piniyini 11

1. Kootu yi di nir' sariya, n yi kpɛh o la sarika, o mali yiko din zabiri oman zuɣu, n bɔr lɔya-nima, ka bɛ zaani o nyaɲa; ka nayila ɲun gba nyami ka lala nyɛla ningbuŋ-duyili.

2. Zaligu lan yɛli ni di ka soli ka bɛ niŋ nir fitiina ka di lan bi tum m birigi tingban shɛli puuni o ni zia maa zal' shɛli; bee zal' shɛɲa ɲan be litaafi ɲɔ ni. Nir yi tum m-birigi zaligu, bɛ darigi' o tibili la zaligu kundi ni buɣsi ni bɛ niŋim o shɛm.

Pinaayi 12

Zaligu lan wuhi ni di ka soli, sal-nim zamba puuni, ka bɛ vihi nir' ni bɛ baŋ ashili shɛli din nyɛ o dahalali; bee o daaliwumma daashili; bee o yili puuni daashhiya; bee n vihi o washiika shɛɲa ɲan nyɛ o

dini; bee n bo daliri n filim n filim o yoli. Zal sheŋa ŋan be litaafi ŋo ni ze la sokam nyaŋa pa yino ko nyaŋ' ka ŋa zeya.

Pinaata 13

1. Zaligu lan wuhi ni sokam mali soli din gamdi o yubu tiŋ ŋan nuu be zal' sheŋa ŋan zali ŋo ni.
2. Sokam lan mali yiko din yiri o ya, n duri tiŋduya ka tiligir' o ya na ka taali sheŋi kani.

Pinaanahi 14

1. Zal' sheŋa ŋan be kpe lan wuhi ni nir mali soli din zaŋdi o nyevili n zoŋ tiligira ka tiŋ sheŋi o ni zo n kuli maa nim taŋi n deeg' o.
2. Laabida, ŋunkam yi kpuyi napoŋ lala yi tummi n birigi o tiŋgbon zal' sheŋi bee Tiŋgbana zaasa Nangban yini laŋingu zal' sheŋi, o nye la o takahi bindi maa, dinzuŋu, o ni va o bini.

Pinaau 15

1. Zaligu din be kpe lan wuhi ni nir' mali yiko din kpehiri oman zuliya sheŋi ni o suhu ni gbaai.
2. Di di pirim sheb' bee so suhuyubu zuŋu n moŋ so yiko din ni che ka o tooi kali oman n kpehi zuliya sheŋ' puuni o suhu ni yu.

Pinaayobu 16

1. Zaligu maa lan wuhi ni pay' kam ni doo kam: Kpungkana waamaa Saŋayelga mali yiko din kpuyiri bal' sheŋi o suhu ni yu n namdi zuliya o yaa tariga. Zal' she ŋa din be kpe ni soŋdi doo sheŋ, di soŋdi pay' gba la lala.
2. Zaligu lan kpaŋsi yeltoŋ' sheŋi. Yeda ni yeda shee, doo mali soli din kpuyiri o suhuyubu paya.
3. Zaligu lan wuh ni doo mini paya n yi laŋim n nam tun. Ni dinzuŋu, nama dahilibarka puuni, ni be su doo mini pay' zaami.

Pinaayopin 17

1. Nir mali yiko din zaani o dahalali azichi bee n nyar' sheb' pahiri oman zuŋu ka be kper' wolima ni.
2. Dunia yelwumsa ŋun zuŋu ni ninvuy' yino suhuyubu zuŋu, soli kani ka be ni tooi fa nir' daazia.

Pisaayika 18

Behig' wuhiya ka dama soli kani ka so tooi boŋi o kpee. Sokam mali soli din tumdi o yubu ka doli adiini sheŋi din par' o. O suhu yi ti lan je adiini sheŋi o ni doli maa, o lan mali yiko din loori adiini sheŋi din ta o yem. Limama-nim mali soli din kpaŋsir' be daadiini ka jemdi Naawuni be daaŋkaya tariga ka taali sheŋi kani.

Pishiyinika 19

Zaligu lan kpaŋsi ni yigunaadam kam mali yiko din dir' o suhuyubu daalizama, ka di kun o ni boŋ' luyusheli, di yi pa alizan sheŋi din galim.

Pishi 20

1. Laŋingu dinkam gbibi maaligu, litaafi ŋo kpaŋsir' li ka ze di nyaŋa.

2. Soli kani ka nir' suhu bi gbaai minti sheli ka so tooi kum o yaa zuɣu muysir' o ni o kpehi di ni.

Pishi-ni-yini 21

1. Zaɲ n chaɲ tingboɲ puuni daalizama ni nye sheɲa zaa, soli kani ka di moɲ so di shaawar' sheli, dama zamaatu zaa shaawara n nye li.

2. Tingboɲ kam mulichi ni yu sheli, dina n nye waazibu. Be suhuyubu maa ka be maali tumdi tuma.

3. Litaafi ɲɔ lan kpaɲsi ni gbaaibu yi yen gbaai din vootim' vootir' maɲli n gbaai gbaaibu din ni zaɲ n tum tuma.

Pishi-ni-ayi 22

Zaligu lan kpaɲsi ni sokam mali soli din kuuni o tiɲ zuɣu; dama be zali tingboɲ la ni so kam bukaata maani zuɣu. Ni dinzuɣu, tingboɲ niima nyela tingboɲ zaasa buni, ka di taada kam pa so saandi.

Pishi-ni-ata 23

1. Zal' sheɲa ɲan be litaafi ɲɔ ni lan wuhi ni sokam tumdi tuma ka boɲ o suhuyubu tuma din nye din ni soɲ o ka soɲ o mulichi. Sokam lan mali soli din duhiri o yee ka be nyar' tuun suma tir' o.

2. Nir' woligu bini ni nye sheli, di ka soli ka so tooi moɲ o li.

3. Tumtumdi kam veeni ka o dir' wahala ka be yɔri o la yɔ' sheɲa din ni saɣi o mini o mulichi ka fukumsi ti yen ɲmani di gbaairi o la ka be soɲ o zaligu ni buyisi shem kundi ni.

4. Tingboɲ kam mulichi mali yiko, soɲsim soli zuɣu, din zaani be dintoli layingu sheli be ni boɲni Siliminsili ni ni Treid Yunions la ka di zabiri be tumtumdi' zuɣu.

Pishi-ni-anahi 24

Zaligu lan wuhi ni sokam vuhimi o daahaɲkali tariga ka tummi tuma saha, din nyaɲa ka diemmi bee n kperimi kperigu saha.

Pishi-ni-anu 25

1. Zaligu lan wuhi ni be nam behigu la sokam zuɣu. Ni dinzuɣu, sokam mali yiko din boɲi alaafee soya; dama a laa fee n nye binsheyukam. Sokam lan mali yiko din wolindi puzuri ni sutura zuɣu, ni yili zuɣu, ni dinkam nye din maani ka pahiri behigu. Zaɲ n chaɲ gu-maɲ daashiya mi polo, ni koɲsim doro, gbariginsim, dakolim, kuriginsim ni dunia yili fukumsi kam, zal' sheɲa ɲan be litaafi ɲɔ ni soɲdi sokam-mi.

2. Zaɲ n chaɲ bia mini o ma shee, sokam mi ni bia doɣibu to, dinzuɣu, bia kam, sheeje ni ɲun mi o ba zaa, zal' sheɲa ɲaɲ litaafi ɲɔ ni zani yim ni bia la bia, ni dinzuɣu ban mali ba nim ni kuuni ka gamdi ka tingboɲ nuu pa be zuɣu shem, ban zi be banim gba mali yiko din gamdi lala.

Pishi-ni-ayobu 26

1. Zaligu lan wuhi ni daadam kam mali yiko din boɲindi karɔɲ. Gommanti n su yiko ni be yɔ sikuru bihi zuɣu ban na piini karɔɲ; ka na bi karim n chaɲ katiɲa la, zaa zuɣu. Talahi n nye li ni sokam tohi o bia sikuru. Tuun baɲsim sikuru-nim bi koɲ tiɲ kam puuni din dolisir' ban zuɣuri goɲr' ne n-ne la, ka be karindi n baɲdi venyelinga.

2. Zal' sheɲa ɲan be litaafi ɲɔ ni yeliya, ni di veeni ka baɲsim kam pahiri nir' la ninneesim, ka wuhiri bihi jilima ni suzuda ni behigu ni yurlim soya ni nye sheɲa; ka ti wumdi kpamb' yeligu, ka

suyulo be sokam sani ka toɣsigu be dunia-yili zuliya kam sunsuuni; ni Muslim-nim ni Yisa Nyaanolib' ni chefirnim sunsuuni, ka Tingbana Nangban Yini Layingu la nia kam pali.

3. Ba-nim ni ma-nim mali yiko din piiri karɔɔbaɔsim sheli be suhu ni yu ni be bihi karim. Zal' sheɔa ɔan be kpe wuhiya ni bihi ba-nim ni be ma-nim yubu la ka zaligu ɔa kpaɔsi n nyaɔ binsheɔukam.

Pishi-ni-ayopɔin 27

1. Nunkam suhu yu ni o kpaɔsi o kali soya bee o diem diem sheli, bee o wa wa sheli, bee o doli ninneesim so' sheli, soli beni ka di lan tooi niɔ o yubu ka taali kani.

2. Nunkam kpaɔsir' oman zaɔ n chaɔ baɔsim polo, ni nunkam lan kpaɔdi oman zaɔ n chaɔ o nya alifaani, soli kani ka so tooi gu di lan soli zaɔ n chaɔ o yubu maa polo.

Pihita-ayi-ka 28

Zal' sheɔa ɔankam be litaafi bil' ɔa ni nyela ti zaasa fali, dinzuɔu sokam ni tooi nyu bara n bahi ɔa.

Pihita-yini-ka 29

1. Bɔbigu shee, sokam mal' la o soli din kpaɔsir' o ka soɔd' o, ka o bebu mali danɔo.

2. Soli kani ka so tooi yeɔi ni o yu oman n-ti yaɔi. Yeɔli yi zani, ka be yeɔ vihi yeɔli maa, zaligu ni zali shem ka di ti soli ni di doli, n yuli maali yeɔli maa ka di ta sokam yeɔ.

3. Di ka soli ka so tooi gbaai gbaaibu ka o gbaaibu maa taɔi Yunaitid Neishins bee Tingbana Nangban Yini Layingu ni buɔsi shem litaafi bil' ɔa ni.

Pihita 30

Ni di ti sokam lahabali ka dama be bi zali zal' sheɔa ɔan be kpe ɔa la nin yino ko suɔu, sokam zuɔu ka be zali ɔa. Dinzuɔu, zal' sheɔa ɔan be kpe maa ka bibielim soya zuɔu, bee tingmɔɔ soli zuɔu. Dinzuɔu sokam luyim tibili venyeɔlinga n wum ka di chib' o.
